

Nazar YO'LDOSHEV,

Qarshi innovatsion ta'lim universiteti Pedagogika va xorijiy tillar kafedrasida katta o'qituvchisi

Tel.: +99899 946 03 59

E-mail: nazaryuldashev7@gmail.com

Dotsent, filologiya fanlari nomzodi K.Marqayev taqrizi asosida

PROBLEMS OF DOLZARB OF NATIVE LESSONS OF PRIMARY CLASS

Annotation

This article reflects on the current problems of primary school mother tongue classrooms today. Every day new decisions and decrees are introduced by our president and the Ministry of Education to improve the quality of education. Through this article, we would like to highlight some of the problems of elementary school mother tongue subjects and explain the measures to eliminate them. Because through this science, the young generation understands their identity and national pride, and the science of mother tongue is extremely important for them to become literate. Therefore, in this article, we have studied the problems in learning the mother tongue, and we have also learned how to overcome these problems by using methods. In addition, if we use the methods of solving these problems, we also learned how the students' learning will change. Primary education teachers and teachers of mother tongue should pay special attention to the problems in mother tongue science that we have shown below.

Key words: Nutrition, training, methodology, literacy, development, speech development, phonetics, grammar, content, essence, task, knowledge, memory, intelligence, perception, speech development.

ПРОБЛЕМЫ НА УРОКАХ РОДНОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНОМ КЛАССЕ

Аннотация

В данной статье размышляют актуальные проблемы кабинетов родного языка в начальной школе на сегодняшний день. Каждый день наш президент и Министерство образования вносят новые решения и указы для улучшения качества образования. В этой статье мы хотели бы осветить некоторые проблемы преподавания родного языка в начальной школе и объяснить меры по их устранению. Потому что через эту науку молодое поколение осознает свою самобытность и национальную гордость, а наука о родном языке чрезвычайно важна для того, чтобы они стали грамотными. Поэтому в этой статье мы изучили проблемы изучения родного языка, а также научились преодолевать эти проблемы с помощью методов. Кроме того, если мы воспользуемся методами решения этих задач, мы также узнаем, как изменится обучение учащихся. Учителя начальных классов и учителя родного языка должны обратить особое внимание на проблемы родного языка, которые мы показали ниже.

Ключевые слова: Питание, обучение, методика, грамотность, развитие, речевое развитие, фонетика, грамматика, содержание, сущность, задача, знания, память, интеллект, восприятие, речевое развитие.

BOSHLANG'ISH SINIF ONA TILI DARSLARINI DOLZARB MUAMMOLARI

Annotatsiya

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf ona tili darslarining bugungi kundagi dolzarb muammolari haqida fikr yuritilgan. Kundan kunga ta'lim samrasini yaxshilash uchun prezidentimiz va ta'lim vazirligi tomonidan yangi qarorlar va farmonlar joriy qilinmoqda. Biz ham ushbu maqola orqali boshlang'ich sinf ona tili fanlarining ayrim muammolarini yoritib uni bartaraf etish choralari bayon etmoqchimiz. Zero bu fan orqali yosh avlod o'zligini, milliy g'rurini anglaydi va savod chiqarishlari uchun ona tili fani g'oyat muhim hisoblanadi. Shuning uchun ham biz ona tili fanini o'rganishdagi muammolarni biz ushbu maqolada o'rganib chiqdik va bu muammolarni qanday usullardan foydalanish orqali bartaraf qilish mumkinligini ham o'rgandik. Qolaversa, bu muammolarni yechish usullardan foydalansak, o'quvchilar o'zlashtirishlarda qandan o'zgarishlar bo'lishini ham o'rgandik. Biz quyida ko'rsatib o'tgan ona tili fanidagi muammolarga boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari hamda ona tili fani o'qituvchilar alohida e'tibor qaratishlari kerak.

Kalit so'zlar: Ta'lim, tarbiya, metodika, savod chiqarish, rivojlanish, nutq o'stirish, fonetika, grammatika, mazmun, mohiyat, vazifa, bilish, xotira, aql, idrok, nutq o'stirish.

Kirish. Boshlang'ich sinf ona tili fanining asosiy maqsadi o'quvchilarga savod chiqarishlarida, o'quv mashg'ulotlarini yaxsh o'zlashtirishlarida ko'mak berish va yosh avlodni milliy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdan iborat. Mag'rur jaranglab kelayotgan ona tilimizning go'zalligi, jozibadorligi, sofligini saqlash, uning beqiyos go'zalligini ta'minlash, shu tilda bitilgan asarlarning mazmun –mohiyatini anglash, milliy urf-odatlar va milliy qadriyatlarimizni yosh avlod ongiga va ruhiyatiga singdirish biz ona tili va adabiyot fani o'qituvchilarining asosiy vazifadir. Bizga ma'lumki, ona tili fanini o'qitishning asosiy vazifasi o'quvchilarda fonetika va grammatikaga oid o'zlashtirilgan bilimlarni rivojlantirish hamda ona tilining keng imkoniyatlaridan unumli foydalangan holda nutqni to'g'ri va ravon bayon etishga qaratilgan lingvistik kompetensiyalarni, shuningdek, o'quvchi shaxsini tarbiyalashga, o'zgalari fikrini anglashga, o'z fikrini og'zaki va yozma shaklda savodli bayon qila olishga qaratilgan nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishdan iboratdir. Mana shu vazifalarni chuqur his qilgan va anglagan holda har bir ona tili va adabiyot o'qituvchisi o'quvchilarimizda nutqiy va lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirish uchun fidoyi ustoz bo'lishga harakat qilishi lozim. Nutqi ravon, dunyoqarashi keng bo'lgan, o'z fikrini og'zaki va yozma shaklda ifoda eta oladigan, ma'naviyatli va madaniyatli, har tomonlama yetuk shaxsni barkamol inson qilib tarbiyalash bizning vazifamiz. Biz bunday mas'uliyatli vazifani ado etishda ba'zi ona tilini o'qitishdagi muammolarga duch kelamiz, ularning kelib chiqish sabablari va muammoni bartaraf etish yo'llari bo'yicha o'z fikr va mulohazalarimni aytib o'tmoqchiman.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Boshlang'ich sinflar o'quvchilari bu davrda ona tili kursida tilning hamma tomonlarining o'zaro bog'liq holda o'rganilishlari, har bir sinfda fonetika, leksika, grammatika va so'z yasalishi haqida elementar bilim beriladigan. Chunki darslikning bunday tuzilishi tilning barcha tomonlarini birbiriga o'zaro ta'sir etadigan bir butun hodisa sifatida o'rganishni taqozo etadi. Tilni o'rganishga bunday yondashish ta'litn jaryonini o'quvchilar nutqini o'stirish vazifasini bajaradi.

Dasturning grammatika, imlo va nutq o'stirish bo'limida har bir sinfda quyidagicha qismlarni o'z ichiga olgan: tovushlar va harflar, so'z, gap, bog'lanishli nutq. Asosiy mavzular bosqichli izchillikka asoslanib, har bir sinfda o'rganiladi. Har bir sinfda yetakchi mavzular ajratilgan. 1 va 2-sinflarda fonetika va grafikaga oid mavzularni o'rganishga katta ahamiyat berilgan, chunki

o'quvchilar o'qish va yozish jarayonini o'rganadilar. 3-sinfda so'zning morfemik tarkibi va gapni o'rganish muhim sanaladi. So'z yasallishiga doir bilimlar asosida o'quvchilarda so'zning leksik ma'nosini, undan nutqda foydalanishga ongli munosabat bildiradilar. 4-sinfda esa so'z turkumlarini o'rganish birinchi o'rinda ahamiyatga kasb etgan (morfologik bilim chuqurlashtiriladi, otlarning egalik va kelishik qo'shimchalarini, fe'llarning tuslovchi qo'shimchalarini to'g'ri yozish malakalari rivojlantiriladi).

Bog'lanishli nutq ustida to'rt yil davomida grammatik va orfografik materiallarni o'rganish izchillikda olib boriladi.

Ona tili darslarida til hodisalari ma'nosi (semantikasi), qurilishi, vazifasi haqida o'rganiladi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgan kundan boshlab jamiyatni isloh qilish siyosatini birinchi o'ringa qo'ydi. Barcha sohalarida bo'lgani kabi ta'lim sohasini isloh qilish siyosati ham izchillik bilan amalga oshirildi va bugungi kunda ham davom etirilmoqda.

Boshlang'ich ta'lim bo'yicha yangi tahrirdagi Davlat ta'lim standarti ham mustaqillik davridagi tajribalar natijasi hisoblanadi. U boshlang'ich ta'lim darsliklari va metodik qo'llanmalarining yaratishda va yangi avlodni yaratishda dasturulamal vazifasini bajarmoqda.

Boshlang'ich ta'lim Davlat ta'lim standartining „Boshlang'ich ta'lim jarayoni bolaning mantiqiy tafakkur qilish, aqliy rivojlanishi, dunyoqarashi, kommunikativ savodxonligi va o'zini anglash salohiyatini rivojlantirishga, jismonan sog'lom bo'lishga, moddiy borliq go'zalliklarini anglashga, go'zallik va nafosatdan zavqlanishga, milliy urf-odatlarini o'zida singdirish va ardoqlashga, ularga rioya qilishga o'rgatadi”.

Boshlang'ich ta'lim oldiga qo'yilgan bu kabi talablarni amalga oshirish ta'lim mazmunini aniq belgilab olishni, o'qitishga yangicha yondashuvni talab etadi.

Davlat ta'lim standartida ta'kidlanganidek, „Boshlang'ich ta'lim bosqichida davlat va jamiyat tomonidan qo'yiladigan talablarda” ta'lim sohalar bo'yicha o'zaro muvofiqlik, mutanosiblik, uyg'unlik to'liq ta'minlangan bo'lishi kerak.

„Ta'lim to'g'risida” gi qonunda boshlang'ich ta'lim va umumiy o'rta ta'lim olish uchun zarur bo'lgan savodxonlik, bilim, ko'nikma va malakalar asoslarini shakllantirishga qaratilgandir.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology).

Demak bugungi kunda, ona tili fanni o'qitishda qanday muammolarga duch kelishimiz mumkin?

1. O'quvchilar og'zaki va yozma nutqning hali to'liq va ravon rivojlanmaganligi.

2. O'z fikrlarini to'g'ri bayon eta olmaslik;

3. O'qituvchilarning adabiy til me'yorlariga amal qilmaslik;

4. Darsliklarda fonetika va orfografiya bo'limlari bo'yicha o'quvchilarda hali ma'lumotlarning kam ekanligi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki va yozma nutqidagi bunday muammolarni bartaraf etish uchun ularning so'z boyliklari va ona tili darslarini yaxshi o'zlashtirib borishlarini nazorat qilib borish kerak.

Og'zaki nutqdagi bunday muammolarni hal etish uchun bir qator ishlarni amalga oshirish lozimdir. Jumladan:

- 3 va 4-sinf o'quvchilari o'rtasida kitobxonlik konkurslarini tashlik etish;

- o'qilgan badiiy asarlar yuzasidan dars mashg'ulotlarida hamda to'garak mashg'ulotlari davomida bahs-munozaralar tashkil qilish;

- maktabda teatr va shu kabi o'quvchilarga qiziqarli bo'lgan tadbirlarni tashkil etish;

- o'qilgan asarlarni sahnalashtirib, teatr tomoshalari namoyish etishlari;

- teatr tomoshalariga dars jarayonlarini o'zlashtirishlari qiyin bo'lgan o'quvchilarni jalb qilish;

- o'quvchilar nutqini rivojlantirish, to'g'ri va ravon gapirishga yo'naltirish uchun „Nutq madaniyati”, „Notiqlik sanati” „Savodxonlik” kabi to'garaklar tashkil qilish lozim.

Yozma nutqdagi muammolarning yuzaga kelishiga esa:

- darsliklarda fonetika va orfografiya bo'limlari bo'yicha ma'lumotlarining kam ekanligi,

- o'quvchilar so'z boyligining yetarli emasligi va ularni o'z o'rnida qo'llay bilmasliklari, so'z ma'nolarini to'g'ri anglamasliklari, bir biriga qarama-qarshi ma'noli so'zlarni to'g'ri ishlata olmaslik ma'nodosh so'zlarni to'g'ri ishlata olmasliklari kabi holatlar sabab bo'ladi.

1995-yilda qabul qilingan „O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari” 7 bo'lim va 82 banddan iboratdir. Mana shu qoidalar darsliklarda alohida mavzu, bo'lim sifatida o'rganilmaydi. To'g'ri, bu qoidalar mavzular tarkibida organiladi, lekin toliq qamrab olinmagan. „O'zbek tilining asosiy imlo qoidalari”ning qo'shib yozish bo'limida tarkibida poya, xush, ham, bop, baxsh, mijoz, sifat, talab noma so'zlari bo'lgan qo'shma ot va sifatlarining qo'shib yozilishi to'g'risida to'liq ma'lumot berilmagan (bedapoya, ommabop, kamquvvat) narsaning rangi, mazzasi o'zidagi biror belgisi asosida bildiruvchi qo'shma otlar qo'shib yozilishi haqida darsliklarda tushunchalar berilmagan. O'qituvchi bunday ma'lumotlarni o'quvchilarga qo'shimcha ravishda ot va sifat mavzularini o'tish davomida tushuntirib ketmasa, o'quvchilar yozma nutqida ko'plab muammolarga duch kelishlari mumkin. Bunday muammolarni oldini olish uchun o'qituvchidan katta kuch va mahorat talab qilinadi. Agar o'quvchilar imlo qoidalari bilan to'liq tanishgan bo'lganlarida edi, ularning yozma nutqidagi kamchiliklar osongina bartaraf qilingan bo'lar edi.

BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI DARSLARINING DOLZARB MUAMMOLARI

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ona tili faniga oid boshlang'ich bilimlar berilmaganligi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining so'z boyliklarini kam ekanligi.

O'qituvchi va o'quvchilarni adabiy til me'yorlariga rioya qilmasliklar.

Boshlang'ich sinf ona tili darsliklarida tilshunoslik bo'limlari haqida ma'lumotlarning kam ekanligi.

Tahlil va natijalar. Nutq tovushlari va ularning tasnifi bo'yicha o'quvchilarga to'liq ma'lumot berish lozimdir. Bunda: orfografiya va uning tamoyillari bo'yicha ko'proq tushuncha berish;

imlo lug'ati bilan ishlashni o'rgatish va tushuntirish;

har darsda lug'at diktantlar olib borishni yo'lga qo'yish;

ma'nosh va qarama qarshi ma'noli so'zlarni va ularning ma'nolarini o'quvchilarga batafsil tushuntirish orqali ham yozma nutqda uchrashi mumkin bo'lgan muammolarga yo'l qo'ymaslik mumkin.

Shuningdek ona tili o'qitish metodikasi fani ham ta'lim jarayonini tashkil etish shakillarini va usullarini ishlab chiqishda yuqoridagi muammolarni e'tiborga olsa va shu asosida ish yuritsa maqsadga muvofiq bo'lar edi. Umumiy o'rta ta'limning birinchi bosqichi bo'lgan boshlang'ich ta'lim 1-4- sinflarni o'z ichiga oladi va bu bosqich ta'lim sohasi uchun asosiy poydevor bo'lib xizmat qiladi.

O'quvchilar boshlang'ich sinfda birinch navbatda tilni, nutqni, o'quv predmeti sifatida biladilar va anglaydilar, ular istagan va qiziqarli narsalarinigina emas, balki zaruriy narsa va predmetlar haqida o'ylab fikr yuritadilar va rejali nutq tuzish zarurligini ham tushunib boradilar. Bu borada ona tili fani kata ko'mak beradi, chunki ona tili fani orqali o'quvchilar so'z boyligi ortadi va o'z fikr muohazalarini to'g'ri va to'liq bayon etishni o'rganadilar. Lekin shuni e'tiborga olish kerakki, boshlang'ich sinf ona tili darslarida bog'lanishli nutq alohida bo'lim sifatida darslikka kiritilmagan va u darslikning boshqa bo'limlari bilangina shakillantirilgan.

Boshlang'ich sinf ona tili o'qitish metodikasi fani quyidagi bo'limlarni o'z ichiga oladi;

Savod o'rgatish metodikasi;

O'qish metodikasi

Grammatika, fonetika va so'z yasashni o'rgatish metodikasi;

Nutq o'stirish metodikasi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, yuqoridagi muammolar ijobiy hal qilinsa, o'quvchilar to'g'ri yozishning fonetik, morfologik, shakliy tamoyillarini yaxshi o'zlashtirishadi, o'z fikr mulohazalarini og'zaki va yozma ravishda to'liq bayon qilishga o'rganadilar, xatosiz yozishga odatlanadilar, unli va undoshlar tasnifini to'liq organib, so'zda ularni to'g'ri ishlata o'rganadilar, shuningdek, so'zlarning ma'nolarini tushunib yetadilar. Biz o'qituvchilar har birimiz o'z ishimizga mas'uliyat bilan yondashib, tilimizning beqiyos go'zalligini yosh avlodning qalbiga va ongiga singdirib borsakkina, ota-bobolarimizdan meros bo'lgan ona tilimizni kelgusi avlodlarga sofligicha topshira olamiz. Zero, Alisher Navoiy bobomiz tabiri bilan aytganda, o'n sakkiz ming olamdan ham boyroq bo'lgan ona tilimizning boyligi va sofligini ta'minlash bu bizning odamiylik burchimizdir.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni // <https://lex.uz/docs/> - 23.09.2020 yildagi O'RB-637-son
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида"ги Фармони. // Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами.-Т., 2017. Б.38.
3. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi erak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariiga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.
4. Abdullayeva B.S.Fanlararo aloqadorlik turlari hakida // Uzlusiz ta'lim. -2005.
5. Avesto. Tarixiy-adabiy yodgorlik. Asqar Mahkam tarjimasini.-T.: Sharq NMAK, 2001. – 400 b.
6. Avloniy Abdulla. Turkiy guliston yoxud axloq. – T.: O'qituvchi, 1992.–160 b.
7. Al-Buxoriy, Abu Abdulloh Muhammad ibn Ismoil. Al-adab al-mufrad (Adab durdonalari). – T.: O'zbekiston, 1990. – 199 b.
8. Al-Buxoriy, Abu Abdulloh Muhammad ibn Ismoil. Hadis. Al-Jome' as-sahih. 4 kitob. 1-kitob. – T.: Qomuslar Bosh tahririyati, 1991. – 550 b.
9. Aliyev A. Ma'naviyat, qadriyat va badiyat (Vatan fidoiylari). – T.: Akademiya, 2000. – 630 b.
10. Almetov N. Pedagogika. Savollar va javoblar. O'quv qo'llanma.-Almati: Nurli beyne, 2004.-201 b.
11. Amir Temur o'g'itlari (to'plam)Tuzuvchilar:B.Ahmedov, A.Aminov.-T.: Navro'z, 1992. – 64 b.
12. Baxramov A., Sharipov Sh., Nabiyev M. Tabiatshunoslik. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 3-sinf uchun darslik. – T.:Cho'lpon nomidagi NMIU, 2019-yil. –28 b.
13. Beruniy, Abu Rayhon. Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar. Tanl.asarlar.– T.: Fan, 1 t. 1968. – 488 b.
14. Ergashev Q. Yoshlarning ma'naviy tarbiyasi. Toshkent: Ma'naviyat. – 1999, 38 b.